

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ
43

ISSN 1211-7250
ISBN 80-86023-36-2

BRNO 2002

33-21-05, od Z a S s.č. 28:12 mm). Jde o dva drobné úštěpky z rohovce typu Krumlovský les variety I. Nalezené artefakty mohou indikovat dosud neznámé neolitické sídliště v blízkém okolí. Industrii doprovází nález novověkého křesadla zhotoveného z kvalitního severského silicitu žlutavé barvy. Jde o první blíže lokalizované neolitické nálezy z katastru obce.

Martin Kuča, Milan Vokáč, FF MU Brno

Resumé:

Lhotice (Bez. Třebíč), 500 m NW von der Gemeinde. Neolithikum. Einzelfund. Terrainbegehung.

LOŠTICE (okr. Šumperk)

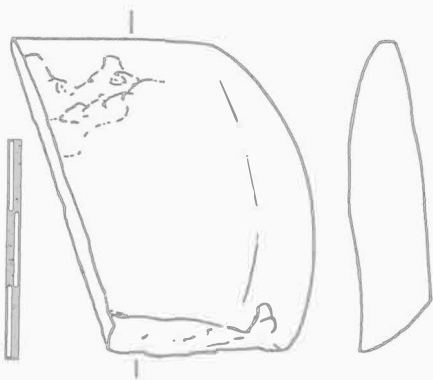
Hradská ul., parc. č. 1524. LnK. Sídliště. Záchranný výzkum.

Střepový materiál, získaný při záchranném výzkumu (srov. kap. Doba bronzová, Středověk a novověk), doložil osídlení lokality také v období neolitu (LnK).

Hana Dehnerová, Petr Hejhal, SPÚ Olomouc

Resumé:

Loštice (Bez. Šumperk), Hradská Str., Parz. Nr. 1524. LBK. Siedlung. Rettungsgrabung.

Obr. 1. Klentnice – „Kočičí kámen“. Sekyrka.
Klentnice – „Kočičí kámen“. Steinbeil.

KLENTNICE (okr. Břeclav)

„Bavorsko“. Neolit. Ojedinelý nález. Povrchový průzkum.

Mezi silnicí Mikulov-Klentnice a skalním útvarům „Kočičí kámen“ se podařilo vyzvednout ostří ploché kamenné sekyrky vyrobené ze zelené břidlice (obr. 1) a dva úštěpky z rohovce typu KL II (ZM 34-14-05 1:10 000, od Z a J s.č. 295:131). Tuto industrii nedoprovázel žádný keramický materiál.

Martin Kuča, FF MU Brno

Resumé:

Klentnice (Bez. Břeclav), „Bavorsko“. Neolithikum. Einzelfund. Terrainbegehung.

MAŠOVICE (okr. Znojmo)

„Pšeničné“. LnK (fáze IIb, III), VpK (III), MMK (Ia). Sídliště. sídliště s rondelem. Záchranný výzkum.

V květnu 2000 jsme zjistili v profilu terénního zářezu na východním okraji Mašovic přítomnost řady narušených pravěkých objektů. Záchranný archeologický výzkum se v první etapě, v prosinci 2000, soustředil na dokumentaci a ovzorkování těchto jam. V druhé etapě, v únoru až červnu 2001, mělo dojít v pásu širokém 4-7 m a dlouhém 100 m k odstranění náletových dřevin a následnému zešikmení profilu do podoby pozvolného svahu. Výzkum se také dále rozšířil do snížené, odtěžené části, mezi profil a silnici z Hradiště do Mašovic, kde jsme sledovali průběh hrotů příkopů rondelu MMK. Celkem byla prozkoumaná plocha o velikosti 600-650 m². V červnu pak byla plocha zaměřena M. Bálkem, realizována odborná komise a bylo provedeno letecké snímkování růstových příznaků. Prostředky na realizaci záchranného archeologického výzkumu byly čerpány z Fondu záchranných archeologických výzkumů při MK ČR a z finanční podpory obce Mašovice.

Na základní mapě ČR 33-22 v měřítku 1:50 000 se zkoumaná plocha nachází v bodech od Z a J s.č. 462:15, 467:15 mm. Na základní mapě ČR 33-22-25 se zkoumaná plocha nachází v bodech od Z a J s.č. 370:72, 370:73, 380:68, 380:69 mm. Pravěké osídlení v poloze „Pšeničné“ se nachází v nadmořské výšce 350-360 m. Výrazné návrší tvořené sedimenty pleistocénního stáří je ze tří světových stran vymezeno vodními toky nižších řádů. Ze severu a východu je to Mašovický potok, do něhož se vlevá pravostranný bezejmenný přítok. Ten vzniká soutokem dvou menších potůčků pramenících v intravilánu Mašovic a vymezuje lokalitu z jihu. Hřbet má mírnou východní orientaci, přičemž k uvedeným vodním tokům je jeho sklon příkřejší, a tudíž zde docházelo k větší erozi.

Záchranný archeologický výzkum v poloze „Pšeničné“ na katastru Mašovic přinesl důležité poznatky o pravěkém osídlení celého prostoru. Při obou etapách záchranného výzkumu se podařilo prozkoumat a zdokumentovat 40 pravěkých objektů a zachyceny byly nálezy řady pravěkých kultur (viz kap. Eneolit, Doba železná a Doba římská). Nejstarší zjištěné osídlení náleží mladším fázím LnK, s degenerovaným a šareckým stylem výzdoby (fáze IIb, III) a kultuře s vypíchanou keramikou (fáze III). Rámcově je do průběhu LnK zařazen 1 sídlištní objekt (jáma 501). Zbylé nálezy keramiky obou kultur jsou přítomny jako intruze v některých

větších typech mladších objektů kultury jevišovické, horákovské a především ve většině vrstev obou hrotitých příkopů rondelu MMK (jámy 503, 513).

Z období MMK pochází nejvýznamnější nález na lokalitě. V rámci záchranného výzkumu se podařilo postupně prozkoumat celou severní polovinu západního vstupu dvojitého rondelu a jeden sídlištní objekt nejstarší fáze Ia MMK (jáma 533). Tento objekt se nacházel vně areálu vymezeného příkopy. Jejich průběh jsme zachytili a prozkoumali při řádné skrývce ohrožené plochy i v porušené, odtěžené části návrší podél silnice Mašovice-Znojmo. Zde se podařilo systémem řezů a sond ověřit průběh hrotů obou příkopů a jejich propojení v prostoru západního vstupu. Oba příkopy jsou pozitivně datovány keramikou se zbytky červené a žluté polychromní malby (obr. 4:2,5), u tenkostěnných tvarů v kombinaci s rýsovanou vhloubenou výzdobou (obr. 4:1,3). K zajímavějším nálezům náleží celá naběračka (obr. 4:4) nebo miniaturní nádobka (obr. 4:6). Soubor keramických nálezů doplňují početné nálezy štipané industrie s několika kusy obsidiánu a další nálezy, mezi nimiž vynikají početné rohy tura a skotu.

Vnitřní příkop (jáma 503) byl prozkoumán v délce 9 m. Jeho šířka činí 4,8-5,2 m a hloubka 3-3,4 m od úrovně podloží (obr. 2). Ve zdokumentovaném a kontextuálně popsaném severním profilu, v místě terénního zářezu, jsme zachytili přibližně 90 samostatných vrstev a rozlišili jednotlivé fáze vývoje objektu - vyhloubení celého příkopu s jednotlivými vrstvami jeho výplně, reparace hrotu a zánikový horizont. Reparace hrotu je zjištěna u obou příkopů, především v profilech terénního zářezu. Maximální šířka reparace vnitřního příkopu 503 je 2,4 m a hloubka 1,5 m. Od úrovně podloží tak dosáhla maximální hloubka obnovené části 2,3 m. V severních profilech obou příkopů, v prostoru plošného výzkumu, se podařilo zachytit pouze její zbytek v podobě mísovité prohlubně (513-kont. 238). Žádný další pokus o obnovu funkčnosti příkopů se nepodařilo zachytit.

Vnější příkop 513 je přibližně o třetinu méně dimenzován než vnitřní a byl prozkoumán v délce 12 m. Jeho šířka kolísá v rozmezí 3-3,7 m a hloubka činí 2-2,4 m. V podrobně popsaných profilech příkopu bylo zjištěno 31 samostatných vrstev a mikrovrstev. Na rozdíl od vnitřního příkopu, kde je reparace provedena z úrovně horní třetiny objektu, je reparace u hrotu vnějšího příkopu v jeho dolní třetině. Znovuobnovení hrotu vnějšího příkopu rondelu se podařilo zdokumentovat jak v severním profilu terénního zářezu, tak i v řezech I-III v odtěžené části plochy.

Vnější hrana vnitřního příkopu 503 se nachází 11,6 m od vnitřní hrany vnějšího příkopu. To znamená, že celková délka vstupu činila přibližně

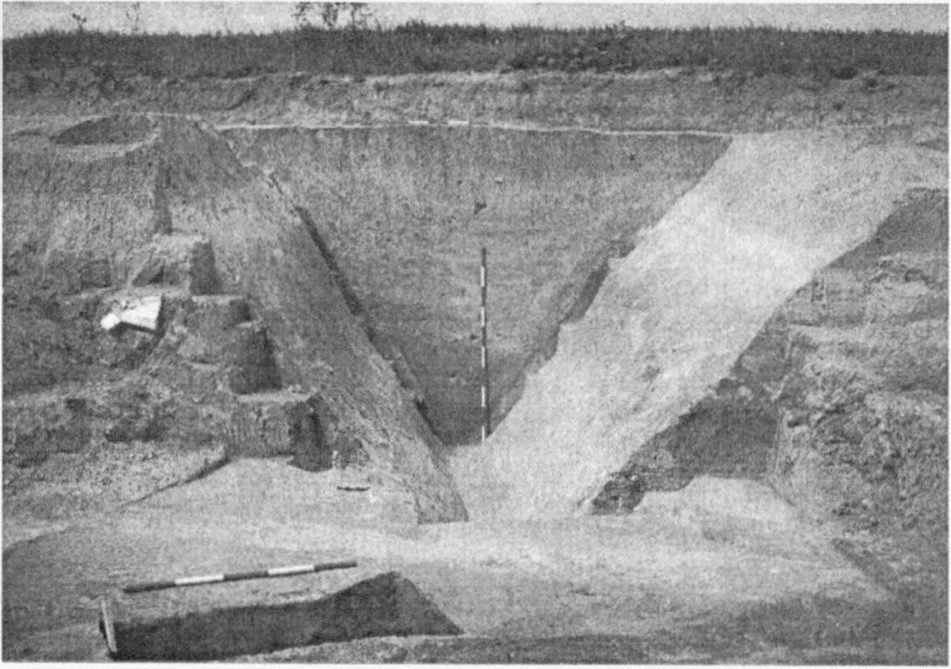
20 m. Jeho šířku však nedokážeme doposud spolehlivě stanovit. Hrot příkopu, který vymezoval severní stranu vstupu, se podařilo ověřit sondami I-3. Nevyjasněná doposud zůstává časová posloupnost budování příkopů v prostoru západního vstupu. Špatně zachovalá terénní situace a řada recentních porušení mezi sondou 3 a řezy II a III nedovoluje naše zjištění jednoznačně interpretovat. Tato porušení byla zapříčiněna stavebními aktivitami ve druhé polovině 90. let 20. století (stržení břehu a následná postupná výstavba kanalizace, vodovodu a plynovodu). Nulové poznatky z těchto stavebních akcí byly zapříčiněny fatálním nedůsledným prováděním záchranných výzkumů, a to nejen na této lokalitě.

Z rondelů nejstarší fáze MMK Ia doposud objevených na území Moravy se areál z Mašovic - „Pšeničné“ řadí k největším. Letecké snímkování M. Bálka prokázalo průběh a velikost celého areálu (obr. 3). Podařilo se lokalizovat prostor severní brány a bylo potvrzeno, že východní vstup je odtěžen lomem. Jižní polovina rondelu je pak z větší míry zničená erozí a nachází se v zalesněné části návrší, která je součástí Národního parku Podyjí. Průměr vnitřního příkopu můžeme stanovit na 80 m a vnějšího na 100-110 m. Při výstavbě rondelu byl respektován přirozený sklon terénu, což dokládá postupné zahlubování zbytku hrotu vnějšího příkopu 513 v odtěžené části návrší. Na základě tohoto zjištění je možno předpokládat zachycení průběhů obou hrotů rondelu i v jižní části lokality.

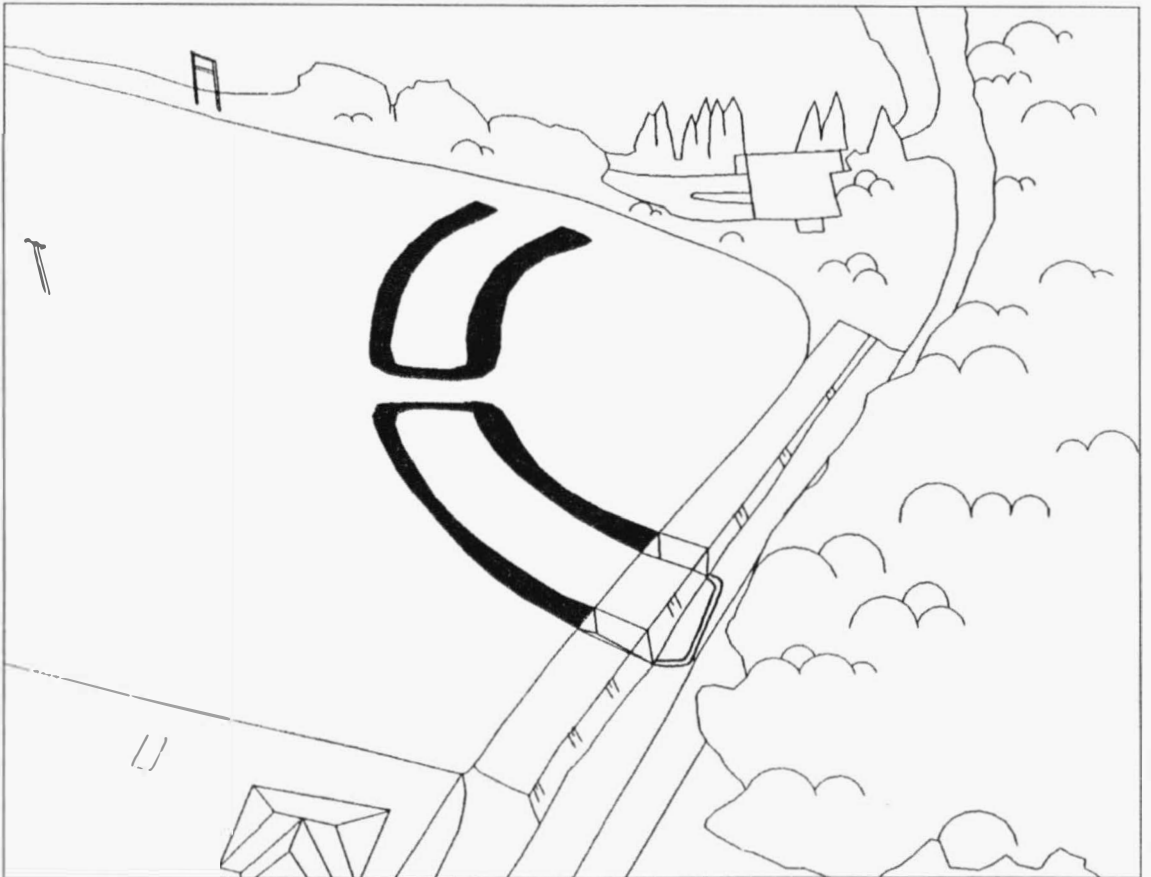
Dvojitý rondel nejstarší fáze Ia MMK v Mašovicích je prvním zcela jistě archeologicky ověřeným objektem tohoto typu na Moravě. Rondel svými rozměry předčí pouze problematicky datovaný nepravidelný rondeloid III z Vedrovic. Na základě terénní situace můžeme areál v Mašovicích zařadit jako první případ rondelu typu Lochenice - Unternberg na Moravě. Kromě příkopů se nepodařilo prokázat existenci vnitřní či vnější palisády. Na našem území je nejbližší paralelou k mašovickému areálu dvojitý rondel v Lochenicích. Letecká prospekce s povrchovými sběry přispěla výraznou měrou k poznání průběhu rondelu a rozsahu vlastní osady MMK. Ta se nachází především severním a severozápadním směrem od rondelu (za informací děkují kolegovi P. Vrškoví).

Lokalita „Pšeničné“ u Mašovic je 10. sídlištním MMK na Moravě se zachyceným rondelem. Tímto zjištěním se zařadila mezi nejvýznamnější pravěké lokality na našem území, a proto je potřebné věnovat celému prostoru zvýšenou pozornost. Lokalita je do budoucna určena k výstavbě komunikací, inženýrských sítí a individuální zástavby.

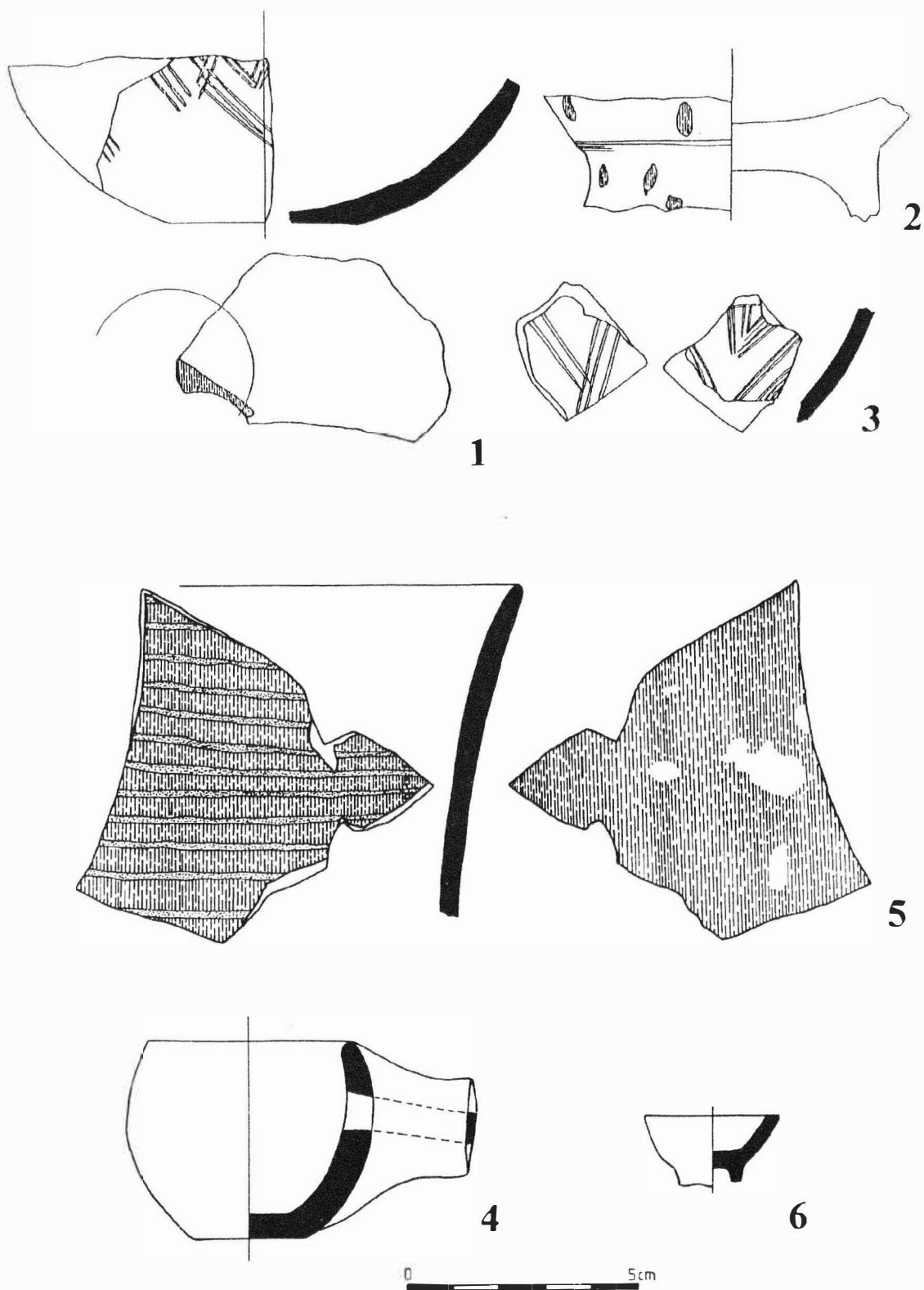
Zdeněk Čížmár, ÚAPP Brno

Obr. 2. Mašovice - „Pšeničné“. Prozkoumaná část vnitřního příkopu (503) dvojitého rondelu MMK. Foto autor.
Mašovice - „Pšeničné“. Ausgegrabener Teil des inneren Grabens (503) der doppelte Rondelle der MBK.

Obr. 3. Mašovice - „Pšeničné“. Průběh příkopů dvojitého rondelu MMK. Digitalizovaná podoba leteckého snímku M. Báčka. Kresba: M. Holemá a M. Lečbych.
Mašovice - „Pšeničné“. Verlauf der Graben der doppelte Rondelle der MBK.

Obr. 4. Mašovice - „Pšeničné“. Výběr keramiky z příkopů rondelu MMK. Kresba Z. Čížmář a J. Kašpárková.
 Mašovice - „Pšeničné“. Karamikawahl aus den Grabenen der doppelte Rondelle der MBK.

Resumé:

Mašovice (Bez. Znojmo), „Pšeničné“. LBK (Phase IIb, III), StBK (III), MBK (Ia). Siedlung, Siedlung mit Rondel. Rettungsgrabung.

MENHARTICE (okr. Třebíč)

„Nad Areálem ZD“. Neolit. Sídliště. Povrchový průzkum.

Z katastru této obce nebyly dosud registrovány žádné archeologické památky a nově objevené neolitické sídliště dokazuje, že i v této zdánlivě periferní oblasti jihozápadní Moravy můžeme očekávat ještě další překvapující objevy, především neolitických sídlišť.

Novou neolitickou lokalitu jsme objevili 0,8 km JV obce na vrcholové plošině rozsáhlého návrší 200 SZ od kóty 482 m. Na větší ploše se roztroušeně vyskytují zlomky keramiky, jakož i štípaná industrie. Ojedinelé kusy štípané industrie se zjistily i dále k SZ a Z na svazích návrší do vzdálenosti 500 m od lokality. Keramika je zhotovena z těsta s příměsí drcené horniny, je často zvětřalá a na části exemplářů dokonce pozorujeme druhotně vysrážené oxidy železa. Pouze některé kusy mají vyhlazený povrch. Vzhledem k silné fragmentárnosti keramiky nelze zjistit typologickou škálu nádob.

Štípaná industrie je z hlediska surovin složená z běložlutých chalcedonů zatím bez známého primárního zdroje (4 ks), z hnědého rohovce-opálu ze zdrojů asi v blízkém okolí (2 ks), hnědofialového opálu (?) (1 ks), rohovce typu KL I (1 ks) a II (1 ks), silicitu glacienního původu nebo rohovce typu KL II (1 ks), kusového křemene až křišťálu z okolí Kněžic (4 ks), z kusové záhnědy (1 ks) a dvou neurčených druhů surovin. Typologicky jsou zjištěny čepele, úštěpy, obité jádro a kousky suroviny (křišťál). Kus zelené břidlice je asi polotovar z výroby obdélné sekerky. Podle charakteru použitých surovin štípané industrie a keramických úlomků můžeme sídliště datovat s největší pravděpodobností do mladšího stupně kultury s moravskou malovanou keramikou.

Důležitá je pozice neolitického sídliště, které je umístěno na samotné periférii neolitické sídelní oikumeny, kde na západ od této lokality jsou registrovány pouze ojedinelé nálezy broušené kamenné industrie bez dokladů trvalých sídlišť (Pálovice, Pancenská aj.).

*Milan Vokáč, FF MU Brno
Stanislav Houzar, MZM Brno*

Resumé:

Menhartice (Bez. Třebíč), „Nad Areálem ZD“. Neolithikum. Siedlung. Terrainbegchung.

MOKRÁ – HORÁKOV (k. ú. Mokrý u Brna, okr. Brno-venkov)

„Spálená seč“. MMK IIa₁. Sídliště. Záchranný výzkum. Uložení: AÚ AV ČR Brno.

V souvislosti s přípravou plošných skrývkových prací v lomu akciové společnosti Českomoravský cement, závod Mokrý u Brna, se v roce 2000 uskutečnila předstihová geofyzikální prospekce. Akci zajistila firma Geodrill pod vedením V. Haška. Byla prověřena plocha o velikosti 0,5 ha, jež sousedí s již dříve prozkoumanou částí sídliště kultury s moravskou malovanou keramikou (Hložek 2001 s další literaturou). Hlavním cílem prospekce bylo zjištění, zda se i v dosud zalesněné části, která je předurčená k odtěžení, nachází sídliště lidu s MMK z počátku jejího mladšího stupně a zdali se v těchto místech dá předpokládat existence zahloubených objektů.

Výsledky měření byly zpracovány do plánu anomálií a perspektivní místa byla osondována pedologickou tyčí. Na základě tohoto plánu (Hašek 2000) byl v zalesněném prostoru vytyčen čtverec 5x5 m a jeho plocha byla rozdělena do 25 sektorů o velikost 1m². V rámci každého takto vzniklého čtverce byla kulturní vrstva preparována špachtlováním po 10 cm a nálezy ukládány samostatně. Do hloubky 10 cm od povrchu byly nalezeny pouze ojedinelé fragmenty zelené březinské břidlice, jež se v následující vrstvě (10-20 cm od povrchu) v severovýchodních sektorech zkoumané plochy začaly koncentrovat. V další vrstvě (20-30 cm) byly v těchto sektorech na ploše 4 m² odkryty stopy výrobní činnosti (obr. 5), kterou charakterizuje nejen již výše zmiňovaná koncentrace fragmentů zpracovávané břidlice, ale i kamenné otloukače (obr. 6), kamenná sekerka, zlomek plotny kulmského slepence a úlomky keramiky. Na základě zjištěné náleзовé situace lze předpokládat, že v těchto místech probíhala pracovní aktivita spojená s rozbižením bloků zelených březinských břidlic. Důkladem této činnosti, jejíž praktický účel nám není znám, jsou makroskopicky patrné stopy jak na kamenných otloukačích, tak i na povrchu zpracovávaných břidlic. Nalezené zlomky keramiky nelze typologicky zařadit, ale podle charakteru hmoty odpovídají keramickému materiálu získanému v předcházejících sezónách z opodál situovaných a prozkoumaných objektů kultury s moravskou malovanou keramikou.

Uskutečněným záchranným archeologickým výzkumem se prokázalo, že v zájmovém prostoru nedošlo po zániku sídliště k porušení náleзовé situace v důsledku zemědělské činnosti nebo i dalších sídelních aktivit. Je zřejmé, že se zde nachází mladoneolitické sídliště s neporušeným sídlištním kontextem. Z této skutečnosti vycházela i námi zvolená metodika výzkumu, při které se postupovalo obdobně jako v případě paleolitického výzkumu.

PŘEHLED VÝZKUMŮ 43 (2001)

Vydává:	Archeologický ústav AV ČR Brno Královopolská 147, 612 00 Brno E-mail: infor@iabrno.cz http://www.iabrno.cz
Odpovědný redaktor:	Doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
Redakce a příprava pro tisk:	Mgr. Bakázs Komoróczy, Ing. Petr Škrdla, PhD., PhDr. Lubomír Šebela, CSc., Alice Del Maschio, Miroslav Lukáš
Jazyková úprava:	PhDr. Jan Balhar, CSc.
Na titulním listě:	Plastika medvěda z Pavlova (kresba J. Svoboda); letecký snímek Mušova a Pálavy (foto O. Šedo)
Tisk:	BEKROS
Náklad:	350 ks

© 2002 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00